

Folkhögskolan: ekonomiska konsekvenser och förutsättningar

— Delstudie inom Folkbildning i Coronatider. Delrapport 27
oktober 2020.

INNEHÅLL

1	Inledning	4
	Frågeställningar	4
	Material	4
2	Folkhögskolans resurser och resursbehov före pandemin	6
3	Hur pandemin drabbade folkhögskolornas verksamhet	7
	Det inledande skedet	7
	Våren och sommaren	9
	Folkhögskolorna har påverkats i mycket hög grad	10
4	Folkhögskolornas ekonomi under pandemin	11
	Riskanalys	13
	Likviditetsbrist	13
	Deltagarveckorna – frågor om återkrav och ändrat ingångsvärde.....	14
	Förlorad verksamhet	15
	Förlorade intäkter	16
	Regeringens satsning på nya platser	19
5	Folkhögskolornas åtgärder	21
6	Stödåtgärder som folkhögskolorna kunnat använda	23
	Korttidsarbete	23
	Hysesreduktion.....	23
	Omställningsstöd	24
7	Vikten av stöd till folkhögskolorna under och efter pandemin	26
	Bedömning fram till juni 2020	26
	Bedömning under sommaren och början av hösten 2020	29

1 Inledning

Folkbildning i Coronatider är ett samlingsprojekt där *Folkhögskolan: ekonomiska konsekvenser och förutsättningar* utgör en av sju delstudier. Syftet är att utveckla kunskap om folkbildningens förutsättningar och arbete i relation till spridningen av Coronaviruset i samhället. Resultaten används som underlag i kontakter med Folkbildningsrådets medlemsorganisationer och med Utbildningsdepartementet samt som en del i åiterrapporteringen och uppföljningen av verksamheten 2020. Avsikten är att presentera en samlad analys av hela projektet *Folkbildning i Coronatider* i maj 2021.

Delstudien görs i två etapper. Den första etappen, som denna delrapport redovisar, avser erfarenheter och resultat perioden mars–september 2020. Den andra etappen behandlar ytterligare erfarenheter och resultat insamlade under hösten 2020 och resultaterar i en sammanfattande rapport för perioden mars 2020–januari 2021.

Frågeställningar

Den analys som delstudien innehåller utgår från några ekonomiska frågeställningar, som övergripande formulerats så här:

- Vilka konsekvenser får Coronautbrottet på folkhögskolornas ekonomi?
- Vilka faktorer är det som påverkar ekonomin och hur?
- Hur hanterar folkhögskolorna de förändrade ekonomiska förutsättningarna?
- Vilket behov av extra ekonomiskt stöd har folkhögskolorna?

Material

Delstudien utgår främst från material insamlat från folkhögskolornas ledningar genom enkäter, intervjuer och besök:

- Enkät till alla folkhögskolor i mars 2020 och maj 2020
- Fokusgruppsintervjuer med folkhögskolerektorer i september 2020

- Folkhögskolestatistik halvår 2020
- Enkät till alla folkhögskolor januari 2021 (etapp 2)
- Fokusgruppsintervjuer med folkhögskolerektorer i januari 2021 (etapp 2)
- Folkhögskolestatistik helår 2020 (etapp 2)

Andra underlag är olika PM och skrivelser, varav flera delgivits Utbildningsdepartementet. Enkäterna genomfördes i samverkan med Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO, och Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation, OFI.

2 Folkhögskolans resurser och resursbehov före pandemin

Förväntningarna på folkhögskolorna har de senaste åren stegvis ökat och nya resurser har skjutits till för denna utbildningsform. Det finns en hög tilltro till att folkhögskolorna utöver rollen att vara bildnings- och utbildningsaktör för civilsamhällets och kulturens behov också kan göra betydande samhällsinsatser på andra viktiga områden. Behörighetsgivande kurser och yrkesutbildningar har länge ingått i utbudet och det senaste decenniet har olika former av etableringsinsatser blivit en stor och självklar del av folkhögskolornas verksamhet.

Folkhögskolorna har svarat upp väl mot förväntningarna. Att folkhögskolan lyckas med sin uppgift beror på folkhögskolans pedagogik med mindre grupper, med hög lärartäthet, ofta med tillgång till internat och med en i övrigt genomtänkt pedagogisk miljö. Samtidigt är detta arbetssätt resurskrävande.

Folkhögskolans pedagogiska miljö har i många fall byggts ut till en sammanhängande infrastruktur med fler intäktskällor, som tillsammans med statsbidraget gör att ekonomin håller ihop. Det handlar om internatrum som utanför studietiden omvandlas till vandrarhem och konferensboende, kök som för att få tillräcklig omsättning även är restaurang och studielokaler som samutnyttjas för konferenser och annan uthyrning. Denna utbyggnad av folkhögskolornas verksamhet ökar effektiviteten i resursutnyttjandet i annars småskaliga verksamheter och ger nödvändiga intäkter genom ett överskott, samtidigt som folkhögskolorna på detta sätt blir viktiga noder lokalt och regionalt.

De nya resurser som tillkommit har avsett ny verksamhet.

Folkbildningsrådet och folkhögskolorna har länge påtalat att folkhögskoleverksamheten som helhet är underfinansierad, vilket lett till en sårbarhet som gör att det finns folkhögskolor som har svårt att få ekonomin att gå ihop. Konsekvenserna av pandemin under 2020 gör det inte lättare.

3 Hur pandemin drabbade folkhögskolornas verksamhet

1 februari 2020 klassade den svenska regeringen Covid-19 som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom och den 11 mars klassade WHO Covid-19 som en pandemi.

Det inledande skedet

12 mars fick folkhögskolorna information från Folkbildningsrådet med rekommendationer om hur smittspridningen skulle kunna begränsas.¹

17 mars rekommenderade regeringen att vuxenutbildning, universitet och gymnasieskolor skulle övergå till distans- och fjärrstudier. Samma dag uppmanade Folkbildningsrådet alla folkhögskolor att följa rekommendationen och ställa om sin verksamhet och underströk att det är folkhögskolans rektor som, efter en riskbedömning utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer, beslutar om hur verksamhetens ska bedrivas. Motsvarande beslut fattades 20 mars av Arbetsförmedlingen rörande de arbetsmarknadspolitiska insatserna Etableringskurs, Studiemotiverande folkhögskolekurs och bristyrkesutbildningar.²

Här är några röster om det inledande skedet³:

Jag såg att den där presskonferensen skulle vara ... och jag hade inget möte, så jag hade väl tur att sätta på och lyssna, och hörde dem säga... att inte nämna folkhögskolan. Ja, men jag förstod att det gällde oss också. Så då skickade jag snabbt ett meddelande till min chef på regionen ... Så vi började lägga en plan dag ett där. (Rektor offentligägd folkhögskola)

¹ Folkbildningsrådets skrivelser från olika datum kring coronaviruset har diarienummer 20/00232

² Arbetsförmedlingen Af-2020/00149781

³ Citaten i rapporten kommer dels från fokusgrupper genomförda i september 2020, dels frånkommentarer gjorda i enkäterna i mars och maj. Det framgår vilken enkät citaten är hämtade från, och övriga citat är från fokusgrupperna.

Så att när den här presskonferensen var, då stängde vi alla utbildningar och bestämde att alla lärare ska vara på skolan ... Det blev ett enormt lärande i digital hantering på kort stund. (Rektor offentligägd folkhögskola)

Det gick ganska snabbt när vi förstod allvaret i detta, och ja, från en dag till en annan i princip så ställde vi om ... Allt var ju dramatiskt och omvälvande på alla sätt, men den stora förändringen ... var i alla våra sidoverksamheter ned hotell och vandrarhem och konferensverksamheten ... Ja, på en vecka så var mer än hälften avbokad och den andra veckan så var resten avbokad också. Så det var miljoner som rann mellan fingrarna på bara några dagar. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Vi ställde om allting egentligen till distansundervisning på en dag. Och vårt internat, där fick några bo kvar, de som ville. För att det är den enda bostaden några har ... Snabbt kunde vi räkna ut att det här kommer inte att gå bra ekonomiskt. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Det var rejäl kris kan jag säga när det drog igång. De 50 som bor hos oss, som har en funktionsnedsättning, vi valde ganska snabbt att inte gå över till distansundervisning för den här gruppen ... och vi hade distansundervisning för dem som var dagelever, så vi hade både och vilket ställde enorma krav på lärarna. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Vi ställde sen om till distansundervisning och det gick väldigt bra. Lärarna hade tidigare haft all undervisning i Google education med allt material och så där, så det gick ganska smidigt runt det ... Vi skulle ha en jättestor samverkan med huvudmännen, två nätter, 220 personer. Det ställdes in med fyra dagars varsel och sen rasade allting. Så 17 mars hade vi förhandlat och sa upp 20 personer, den 27 mars hade vi sagt upp ytterligare fem, och den 1 april hade vi sagt upp totalt 30 personer. Så det gick väldigt fort ... vi tänkte rent ekonomiskt att det här kommer...folk tappar pengar och man kommer inte ha råd att åka på konferens under hösten. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Det gick alltså snabbt att ställa om befintliga kurser till distans eller blandade metoder. Kurserna kunde fortsätta. Men värre var det med annan verksamhet. Tidigt kunde folkhögskolorna se att intäktsbortfallet skulle bli stort för internat, restaurang, kafé, konferens och liknande. De förutsåg också en likviditetsbrist under våren. Den första enkäten från Folkbildningsrådet sändes ut i slutet av mars, och 90 procent av folkhögskolorna svarade. I enkäten frågades efter påverkan på

verksamheten fram till och med augusti 2020. Resultaten sammanfattades i en skrivelse till Utbildningsdepartementet⁴:

- *Liten påverkan på folkhögskolans långa kurser (allmän och särskild) för vårterminen. Osäkerhet kring antagning inför höstterminen.*
- *Stor påverkan på sommarkurser under sommaren – risk för att all verksamhet ställs in.*
- *Viss påverkan på måltider för deltagare under vårterminen då flera deltagare valt att lämna internatet eller för att internatet har stängt helt eller delvis.*
- *Viss påverkan på internatet under vårterminen eftersom fler folkhögskolor har stängt internatet helt eller delvis.*
- *Stor påverkan på konferens och uthyrning under sommaren, eftersom huvuddelen av beställningarna av- eller ombokas.*
- *Resultatet för den totala verksamheten är svårtolkat, eftersom det skiljer sig starkt mellan olika folkhögskolor. En slutsats är att folkhögskolor med stor extern försäljning, främst inom konferens och uthyrning, får en stor negativ påverkan på ekonomin. Sådan verksamhet hänger ofta samman med internat, eftersom det ofta är nödvändig verksamhet för att bidra till finansiering av internat och servering.*
- *Inga större skillnader mellan rörelse- och offentligägda folkhögskolor, utom när det gäller konferens och uthyrning.*

29 mars införde regeringen en begränsning av antalet deltagare vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar till maximalt 50 deltagare. För folkhögskolorna hade denna begränsning då redan genomförts i praktiken.

Våren och sommaren

I mitten av maj sände Folkbildningsrådet ut en uppföljningsenkät – med i huvudsak samma frågor som i den första enkäten – till folkhögskolorna för svar senast 24 maj. Svarefrekvensen blev även denna gång hög. Svaren bekräftade i stort det som kom fram vid den första enkäten i mars och att det som förväntats hända verkligen hade inträffat under våren.

Enkätsvaren gav dessutom information om förväntningar inför hösten 2020. Enkätresultatet enligt Folkbildningsrådets sammanfattning:

- *Vårens långa kurser är till stor del omställda till distans.*
- *Sommarens korta kurser blir till stor del inställda.*

⁴ Folkbildningsrådets skrivelser till Utbildningsdepartementet från olika datum kring coronaviruset har diarienummer 20/00294

- *Om hösten fortsätter med krav på restriktioner finns stor samstämmighet om minskade intäkter för internat och kök.*

6 april gjordes några lättnader i rekommendationen om distansundervisning och 27 maj hävde regeringen rekommendationen helt, och Folkbildningsrådet informerade omgående folkhögskolorna om ändringarna. Det var tveksamt om beslutet om hävning skulle få någon konsekvens för sommarkurserna. De allmänna rekommendationerna ligger kvar vilket troligen gör både privatpersoner och organisationer försiktiga med att anmäla sig till eller anordna kurser.

En stor del av sommarens kurser blev följaktligen inställda. I början av hösten 2020 har många långa kurser återgått till undervisning helt eller delvis i folkhögskolornas lokaler, men annan verksamhet är fortfarande hårt drabbad. Mer om detta i denna delstudies andra etapp.

Folkhögskolorna har påverkats i mycket hög grad

Sammanfattningsvis har folkhögskolorna i mycket hög grad påverkats av de olika begränsningar som införts av smittskyddsskäl. Redan före de första begränsningarna hade vissa folkhögskolor påbörjat en omställning och när beskedet om distansstudier kom innebar det en omedelbar förändring för alla folkhögskolor. De flesta insåg snabbt att många folkhögskolor stod inför en ekonomisk kris.

De långa kurserna kunde fortsätta, men under helt andra förhållanden än tänkt. En mycket stor del av övrig verksamhet ställdes in, internaten tömdes liksom matsalarna. I princip alla kortkurser, konferenser och andra arrangemang avbokades av samarbetspartners och kunder.

Undervisningslokaler och konferenslokaler stod tomma redan i slutet av mars.

Förhoppningar fanns under våren om att kunna genomföra sommarens planerade arrangemang. Många folkhögskolor får viktiga, och inte sällan avgörande, intäkter från sommarens kortkurser och konferenser där lokaler, logi och kök vanligtvis är i full gång under denna period. Men tänkligen snart insåg folkhögskolorna att även denna verksamhet skulle bli så gott som helt inställd.

4 Folkhögskolornas ekonomi under pandemin

Folkhögskolornas intäkter kommer från olika håll och de skiljer sig från skola till skola. För alla är statsbidraget den avgörande delen och bidraget ges främst i förhållande till antalet deltagarveckor. Modellen för bidragsfördelning till folkhögskolorna innebär att om kurser inte genomförs kan antalet deltagarveckor reduceras, vilket ger långsiktiga konsekvenser för den enskilda folkhögskolans ekonomi. Därför är det viktigt att se hur volymen deltagarveckor sett ut under 2020. Den statistik som är tillgänglig gäller första halvåret. Pandemin påverkade verksamheten från mitten av mars och framåt, vilket utgör cirka två tredjedelar av den tid som statistiken omfattar.

Tabell 1. Jämförelse deltagarveckor alla folkhögskolor, vårtermin 2020, 2019, 2018

Kursnamn	Totalt deltagarveckor VT 2020	Totalt deltagarveckor VT 2019	Totalt deltagarveckor VT 2018
Generellt statsbidrag			
Allmän kurs	302 985	301 101	269 145
Särskilda kurser	315 336	317 789	290 362
Korta kurser	10 575	24 332	26 382
Kulturprogram	1 138	2 744	2 542
Totalt	630 034	645 966	588 431
Riktade statsbidrag			
Studiemotiverande folkhögskolekurs	10 813	12 908	15 753
Studiemotiverande folkhögskolekurs +25 år	20 265	24 075	22 156
Etableringskurs	27 495	44 837	86 445
Bristyrkeskurs på folkhögskola (af)	536	9 280	12 940
Svenska från dag ett	13 725	18 398	16 845
Svenska från dag ett – kort kurs	19	58	239
Totalt	72 853	109 556	154 378
Övrig verksamhet			
Yrkehögskolekurs (YH)	2 409	2 729	3 160
Introduktionsprogram i gymnasieskolan	218	65	1 460
Uppdrag landsting/ kommun/ Migrationsverket m fl myndigheter	2 407	4 099	5 151
Övr uppdragsutbildningar	4 421	4 543	4 183
SFI i egen regi	4 516	4 923	4 032
Totalt	13 971	16 359	17 986
Summa	716 858	771 881	760 795

Av tabell 1 framgår att folkhögskolornas långa kurser, i form av allmän och särskild kurs, kunde genomföras under vårterminen 2020. Från slutet av mars har sannolikt så gott som all undervisning skett på distans.

Korta kurser och kulturprogram har påverkats i mycket hög grad. Det kan antas att stora delar av den rapporterade verksamheten i dessa kategorier genomfördes före pandemin. På många folkhögskolor ställdes merparten av kortkurserna in på kort varsel. Det handlar om ett i relation till de långa kurserna mindre antal deltagarveckor. Dock är det många viktiga intäkter kopplade till kortkurserna i form av kost och logi. Ett antal folkhögskolor bedriver en betydande del av sin verksamhet som kortkurser, medan andra knappt alls har sådana kurser. I statistiken ovan finns inte annan verksamhet än utbildning med, såsom konferenser, hotell, vandrarhem och restaurang.

Minskningarna av antalet deltagarveckor för Studiemotiverande folkhögskolekurs, Etableringskurs, Bristyrkesutbildningar och Svenska från dag ett kan delvis förklaras av pandemin, delvis av förändringar från samverkande myndighets sida. Påverkan på ekonomin handlar i dessa fall i hög grad om en minskad omsättning, som för vissa verksamheter delvis var förutsedd.

Det stod tidigt klart att folkhögskolorna skulle drabbas ekonomiskt av pandemin. Den första enkäten från slutet av mars visade detta. Här är den sammanfattning av de ekonomiska konsekvenserna som då gjordes:

- *Ett relativt stort antal skolor signalerar att de kommer att få problem med likviditeten, innan vidtagna åtgärder för att minska kostnader har fått effekt.*
- *Folkhögskolor med internat drabbas relativt hårt ekonomiskt, både på grund av att internaten stänger och på grund av att internaten ofta kombineras med kurs- och konferensverksamhet.*
- *Folkhögskolor med omfattande kortkursverksamhet riskerar att verksamheten minskar kraftigt. Folkbildningsrådet kan behöva se över fördelningssystemet för statsbidrag för att undersöka om dessa skolor kan kompenseras för delar av detta inkomstbortfall. Vid ett långvarigt förlopp kommer pandemin med stor sannolikhet få effekt på den totala verksamhetsvolymen, trots att nya kursplatser tillkommer och genomförs under hösten.*
- *Nedgången i fråga om anvisningar till arbetsmarknadsutbildningarna, som inte i sig är en följd av Coronapandemin, bidrar till de ekonomiska utmaningarna för vissa folkhögskolor.*

Svaren från den andra enkäten från maj bekräftade ovanstående. De flesta folkhögskolor uppgav att de hade tappat intäkter och var tionde

folkhögskola uppgav att de tappat mer än hälften av totala intäkter under våren och mer än var femte folkhögskola bedömde att de skulle förlora mer än 75 procent av intäkterna under sommaren 2020. Summan av intäktstappet beräknades, utifrån enkätens ganska grova svarsschabloner, vara 380 miljoner kronor för årets fem första månader och minst 400 miljoner kronor för de tre sommarmånaderna.

Ungefär var tionde folkhögskola som svarade på enkäten bedömde att de inte dittills och inte heller under sommaren skulle påverkas negativt ekonomiskt under pandemin. Det får förmodas att dessa folkhögskolor hör till dem som har liten eller ingen kortkurs- eller konferensverksamhet.

Riskanalys

Folkbildningsrådet lät göra en riskanalys med ledning av enkäterna och annan ekonomisk information som inhämtades genom en snabbenkät. Som variabler användes folkhögskolornas egna prognoser om huruvida antalet deltagarveckor skulle kunna uppfyllas, om likviditetsbrist och om resultat effekt under vår och sommar för kurser respektive internat och kök samt resultat 2018–2019 och soliditet. Faktorer med mycket hög risk och ganska hög risk viktades.

Enligt riskanalysen löper 17 folkhögskolor stor risk för omfattande påverkan – samtliga utom en av dessa är rörelsefolkhögskolor. Ytterligare 23 folkhögskolor har en hög risk för negativ påverkan på kort och lång sikt.

Det innebär att mer än en fjärdedel av alla folkhögskolor löper risk att få stora problem med ekonomin. Den pågående pandemin måste ses som den enskilt största påverkansfaktorn. Endast en femtedel av folkhögskolorna har i Folkbildningsrådets riskanalys ett nollvärde, och det rör sig främst om folkhögskolor utan kortkursverksamhet eller internat.

Likviditetsbrist

Redan den första enkäten visade att många folkhögskolor skulle få likviditetsbrist under våren. Sammanlagt 27 folkhögskolor förväntade sig likviditetsbrist under en eller flera månader under perioden april–augusti 2020. Alla dessa folkhögskolor är rörelseägda, och antas ha en relativt större andel verksamhet inom arbetsmarknadsuppdrag samt konferensverksamhet. De offentligägda folkhögskolornas ekonomi ingår i respektive regions ekonomi, och därför uppstår inte likviditetsbrist hos dem.

Förskottsutbetalning av statsbidraget sågs initialt under pandemin som en prioriterad åtgärd för att skjuta betalningsproblem framåt och ge tid för att planera och genomföra åtgärder. Efter förslag från Folkbildningsrådet beslutade regeringen 23 april att tidigarelägga juliutbetalningen till början av maj. Åtgärden välkomnades av folkhögskolorna.

Enligt Folkbildningsrådets enkät kommer minst 10 procent av folkhögskolorna att ha likviditetsbrist flertalet månader även under hösten 2020. Bedömningen är att det för de flesta folkhögskolor finns andra möjligheter än förtida bidragsutbetalning att lösa likviditeten på. Förutom att via Skatteverket få möjlighet att skjuta skattekostnader framför sig kan det finnas möjlighet till lån från huvudman eller att få bankkredit.

Läget i september 2020 var att en folkhögskola hade önskat och fått godkännande för förskottsutbetalning av statsbidraget för det fjärde kvartalet.

Deltagarveckorna – frågor om återkrav och ändrat ingångsvärde

För studieförbunden har Folkbildningsrådet beslutat att göra en tillfällig ändring av statsbidragssystemet så att 2020 års verksamhet inte påverkar fördelningen av kommande statsbidrag. För folkhögskolorna hade inte motsvarande beslut fattats under våren 2020.

Flera folkhögskolor uttryckte under våren önskemål om att inte bli återbetalningsskyldiga vid slutreglering av årets statsbidrag, om den genomförda verksamheten skulle understiga folkhögskolans ingångsvärde för verksamheten år 2020. Det framfördes också önskemål om att 2020 inte skulle räknas som ett så kallat varningsår för permanent sänkt ingångsvärde – fördelningssystemet innehåller regeln att om en folkhögskola understiger sitt ingångsvärde två år i rad sänks ingångsvärdet för det kommande året.

Enligt Folkbildningsrådets beräkningar i juni 2020 uppskattades volymen inställd verksamhet till 18 000 deltagarveckor, motsvarande 29 miljoner kronor i statsbidrag.

26 juni beslutade Folkbildningsrådet att 2020 inte ska utgöra underlag för sänkning av kommande års ingångsvärde. Folkbildningsrådet beslutade också att en folkhögskola som inte uppnår sitt ingångsvärde ändå får behålla 75 procent av värdet på de ej genomförda deltagarveckorna. 25 procent skulle återbetalas. Hur dessa medel skulle användas ingick inte i beslutet, men det framfördes förslag om att de skulle omfördelas till folkhögskolor som ökat antalet deltagarveckor.

Folkbildningsrådets enkät visade att närmare hälften av folkhögskolorna enligt den egna prognosen för sin statsbidragsberättigade verksamhet för 2020 kunde överstiga ingångsvärdet. Folkhögskolornas samlade prognos över ökningskapaciteten utgjorde cirka 34 500 deltagarveckor. Några folkhögskolor som prognosticerade en ökning återfinns bland dem med hög riskfaktor, vilket gör att det inte är en entydig bild. En folkhögskola som har tappat sina kortkurser kan samtidigt se en möjlighet att öka deltagar- eller kursantalet på långa kurer. Det skapar emellertid en inlåsnings effekt – deltagarveckorna blir då uppbundna och det blir svårt att återuppta kortkursverksamheten.

Regeringen aviserade under början av hösten ingen särskild krisinsats för folkhögskolorna. Folkbildningsrådet bedömde i detta läge att de folkhögskolor som på grund av pandemin tappat deltagarveckor skulle prioriteras och beslutade därför 7 oktober att utvidga dispensen för folkhögskolor som ej uppnår sitt ingångsvärde under 2020 till 100 procent, så att ingen återbetalning behöver ske.

Förlorad verksamhet

Folkbildningsrådets bedömning, att det främst är planerade men ej genomförda korta kurser som stod för den minskning av deltagarveckor som folkhögskolorna enligt enkäten i maj angav, visade sig stämma. Folkhögskolorna fick göra en prognos över hur stor andel av ingångsvärdet i form av deltagarveckor som de bedömde att de skulle kunna genomföra under 2020. Utifrån ett antagande att cirka 60 procent av de korta kurserna genomförs under perioden mars–augusti gjordes en uppskattning med senaste rapporterade års (2019) kortkursverksamhet som bas.

En tredjedel av folkhögskolorna uppger att de inte har kortkursverksamhet, vilket gör att de 103 folkhögskolor som ingår i tabell 2 omfattar i princip alla som har sådan verksamhet.

Tabell 2. Uppskattat antal deltagarveckor för inställda korta kurser 2020

Antal inställda deltagarveckor	Antal folkhögskolor	Summa deltagarveckor
>1000	3	4 310
500–999	8	4 900
250–499	14	4 600
100–249	33	5 260
1–99	45	1 890
Uppskattad summa	103	20 960

Siffrorna i tabell 2 är schabloniserat framräknade men överensstämmer i stort med folkhögskolornas prognos av den volym, totalt cirka 18 000 deltagarveckor, som kommer att tappas under 2020. Det innebär att cirka två procent av alla deltagarveckor inte kan genomföras.

De 18 000–21 000 deltagarveckorna omräknat i belopp rör sig om cirka 29–34 miljoner kronor, som enligt Folkbildningsrådets bidragsmodell skulle återkrävas. Om det första beslutet om återkrav på 25 procent av tappad volym hade stått fast skulle ett tiotal folkhögskolor ha behövt betala tillbaka mer än en kvarts miljon kronor, och lika många betala tillbaka mellan ett hundratusen och en kvarts miljon kronor. Folkbildningsrådets beslut i oktober om att ingen återbetalning alls behöver göras innebar en väsentlig lättnad, även om problemet kvarstår med de intäktsförluster folkhögskolorna gjort när kortkurser inte kunnat genomföras.

Nu finns data över det första halvåret, se tabell 1. Antalet deltagarveckor är cirka 14 000 färre under perioden januari–juni. Om sommarens korkurser till större delen varit inställda kommer ovanstående beräkning om 18 000 deltagarveckor att behöva justeras, det kommer sannolikt att vara avsevärt fler deltagarveckor som inte genomförs.

Förlorade intäkter

I Folkbildningsrådets enkät i maj svarade 89 folkhögskolor att de under våren tappat intäkter jämfört med föregående vår och 17 av dessa uppger att de tappat mer än 50 procent av totala intäkter. För sommaren uppgav 72 folkhögskolor att de skulle tappa intäkter och 36 av dessa uppgav att de kommer att tappa mer än 75 procent av intäkterna. Några belopp har inte angivits. Folkbildningsrådet har inte tillgång till eventuella

halvårsrapporter från folkhögskolorna, vilket innebär att intäktsbortfallet inte kommer att kunna studeras förrän i februari eller mars 2021, då årsredovisningarna är klara.

En uppskattning som har gjorts med utgångspunkt från senast inrapporterade ekonomidata (2018) visar vilken storleksordning det handlar om. Bara bortfallet i intäkter för årets fem första månader uppgår enligt denna beräkning till cirka 380 miljoner kronor. Med sommaren inräknad blir det ett väsentligt högre belopp, troligen närmare 500 miljoner kronor.

Vad nettoeffekten blir efter de kostnadsreduceringar som gjorts och de stöd som mottagits är svårt att bedöma men det är osannolikt att hela intäktsbortfallet på kort tid skulle kunna räknas hem med dessa åtgärder. En omfattande omställning kan komma att krävas för de mest drabbade folkhögskolorna, där deras fokus närmaste åren tvingas vara på ekonomisk återhämtning. En konsekvens av det blir troligen kraftigt reducerad kapacitet att möta de ökade utbildningsbehov som finns i samhället efter pandemin.

Endast 15 procent av rörelsefolkhögskolorna uppger att de inte har några andra intäkter än bidrag från stat och region. De övriga intäkterna är således av betydelse för det stora flertalet rörelsefolkhögskolor.

De intäktskällor som påverkats mest är följande:

- Internat. Många internat har varit helt eller delvis tomma. Ett hundratal folkhögskolor har internat, och många har varit helt eller delvis tomma under våren.
- Logi, hotell och vandrarhem. Det rör sig om dels internatrum som hyrs ut till andra utanför utbildningstiden, dels rum som enbart hyrs ut som hotellrum eller liknande. Uthyrningsverksamheten har för de flesta i princip helt legat nere sedan mars.
- Kök och restaurang. Måltiderna hänger samman med ovanstående två punkter. I en del fall har folkhögskolor lyckats med en omställning med begränsade intäkter genom att servera matlådor och/eller öppna för externa gäster. I andra fall har köken stängts.
- Konferens. Intäkterna från denna verksamhet kan komma såväl från statsbidrag som avgifter för kost, logi och lokaler. Konferensverksamheten upphörde så gott som helt under våren 2020.

- Uthyrning av lokaler. Det har inte gått att hyra ut lediga lokaler, vilket är en intäktskälla för vissa folkhögskolor.

Redan i mars ställdes alltså mycket av den verksamhet in som skapar ovanstående intäkter. Enkätsvaren från slutet av maj visar att luften sedan helt gick ur denna verksamhet. Kortkurserna finansieras av statsbidraget men inbringar också konferensintäkter. För många folkhögskolor har sommarens kortkurser en avgörande betydelse för ekonomin.

Här är några röster från folkhögskolorna.

Vi internatfolkhögskolor drabbats olyckligt hårt i Covid-19 pandemin. (Rektor i enkät 2)

Vi håller andan för att vi ska kunna hålla internatet, det är det som är avgörande. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Vår ekonomi är helt avhängig på att vi kan dra igång fullt på konferenssegmentet i sommar. Om vi inte kan det kommer vi att få stora likviditetsproblem redan i augusti. Som det ser ut nu har vi fått avbokningar i sommar på 500 000 och risken är att vi tappar ytterligare 3 miljoner under perioden juni-augusti om detta blir långvarigt. (Rektor i enkät 1)

Vår konferensverksamhet, internatboende och vandrarhemsboende påverkas starkt liksom vaktmästeri, städ, restaurang och kök. Skolans sommarkurser/kortkurser påverkar de lärare som är inblandade. Ekonomiskt har vi likviditetsbrist och det är tveksamt hur länge vi kan betala ut löner så länge det inte kommit något ekonomiskt stöd. Vi har höga fastighetskostnader som just nu inte inbringar några intäkter. Vi ansöker om lån i bank. (Rektor i enkät 1)

Konferensverksamheten ligger nere under hösten också, så det är ett fortsatt planerat minus. (Rektor offentligägd folkhögskola)

Vi har inte stängt konferens/uthyrning, däremot har allt blivit avbokat från början av mars och fram till och med sommaren. (Rektor i enkät 2)

En av tre kortkurser ställs in. Övrig sommarverksamhet, konferenser, bröllop, vandrarhem, restaurang, catering är så långt vi kan se i dagsläget är avbokade och inget nytt bokas. (Rektor i enkät 2)

Internatet har hållits öppet under hela tiden. Några har valt att åka hem och några har sagt upp sina rum. Frukost och lunch hämtas i skolans restaurang. Maten är inplastat och portionsförpackad. Vid minsta symptom har maten levererats till deltagarens dörr. (Rektor i enkät 2)

Lokal uthyrningen till våra medlemsorganisationer är helt inställd pga att de nu kör sina möten på distans. Våra uppdragsutbildningar inom arbetsmiljöområdet som drar in ett plus på i runda tal en miljon om året och som behövs för att täcka ett motsvarande minus inom ordinarie statsbidragsfinansierad verksamhet då regionen inte ersätter veckor tillkomna efter 2017, vilket för vår del innebär ett tapp på ca en miljon. (Rektor i enkät 2)

Som OFI-skola är vi inte direkt påverkade som RIO-skolorna. Men redan innan Covid-pandemin hade regionen ett underskott på 700 miljoner kronor. Vilket gör att vi de närmaste åren måste göra ett tufft arbete med mindre budgetram, för att få en ekonomi i balans. Det arbetet är redan påbörjat, Vår målsättning är att fortsätta med den inriktningen vi har på skolan. Vi hoppas och tror att regionpolitikerna förstår framledes hur viktig vår samhällsuppgift är som regionägd folkhögskola. (Rektor i enkät 2)

Regeringens satsning på nya platser

I regeringens vårändringsbudget tillfördes folkhögskolan medel för en satsning på 2000 utbildningsplatser på allmän kurs samt yrkesutbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. Med anledning av pandemins extraordinära omständigheter står staten för hela kostnaden för dessa platser vilket gör att regeringen bedömer att ingen regional medfinansiering behöver finnas. Beloppen är 52 mkr 2020, 104 mkr 2021 och 52 mkr 2022.

Folkbildningsrådet fördelade platserna till 139 utbildningar på 112 folkhögskolor. Två tredjedelar av utbildningarna är inom vård och omsorg. Utbildningarna är på olika nivå och det finns både allmän och särskild kurs med olika inriktningar. Som stöd i prioriteringen har Folkbildningsrådet använt sig av prognoser från SCB och Arbetsförmedlingen för att säkerställa att utbildningarna möter de faktiska behoven på arbetsmarknaden.

Tillskottet av medel har sannolikt inte någon lindrande effekt på de problem som orsakats av pandemin, eftersom medlen inte får användas för att täcka andra kostnader än de nya utbildningarna. Insatsen hjälper således mer de arbetslösa som får en utbildning än de hjälper folkhögskolorna. För de folkhögskolor som har det svårast innebär det ett risktagande att starta nya utbildningar då de inte vet om de kommer att få tillräckligt med deltagare, samtidigt som man drar på sig nya kostnader med lokaler och personal för att kunna genomföra utbildningen. Här några folkhögskoleröster som tydliggör problematiken:

Att folkhögskolorna underfinansierats under lång tid är väl vid det här laget uppenbart. Mina kollegor med internat har fått lov att leva på konferens och hotellverksamhet. Det är dags att värdera upp folkhögskolornas folkbildande uppdrag och deltagarveckan! Vi behöver inte fler deltagarveckor, vi behöver uppvärderade deltagarveckor! (Rektor i enkät 2)

På det sättet kommer långkursverksamheten bli drabbad, genom att det är konferensgårdsverksamheten som har dragit in pengar så att vi har kunnat göra investeringar. Så att eftersom nivån på statsbidraget har höjts marginellt de senaste åren, i stället så har man utökat antalet veckor ... om det blir likadant framöver så urholkar man ... det blir anorektiskt själva bidragssystemet. Nu för oss som är rörelsefolkhögskolor så får deltagarveckans värde större betydelse när sidoinkomsterna sjunker. (Rektor rörelsefolkhögskola)

Det senaste exemplet var nu i våras när man utökade antalet deltagarveckor för att det skulle göras yrkeskurser som det väldigt snabbt skulle hittas på på olika sätt. ... varje gång som det kommer fler deltagarveckor, och då är det stora rubriker om nu har folkhögskolorna fått si och så många miljoner för att göra detta. Men det är deltagarveckor som redan från början är underfinansierade, precis som den verksamhet som vi gjorde innan. Och av någon obegriplig anledning så hugger vi ändå alla på det där, ibland undrar jag lite grann varför vi vill göra ännu mer av den här redan underfinansierade verksamheten, det är en märklig sak ... Allt som oftast så läser man och hör i media, nu var det senast häromdagen ... att det skulle väl komma mer pengar till gymnasieskola och andra därför att man behövde ta igen det som hade förlorats under våren här nu under pandemin. Vi har också en del som vi behöver ta igen i folkhögskolevärlden, men det är sällan som vi finns med i den diskussionen. Och då är det nya friska pengar på något vis, inte mer underfinansierad verksamhet. (Rektor rörelsefolkhögskola)

5 Folkhögskolornas åtgärder

Delar av intäktsbortfallet kan balanseras mot minskade kostnader. I enkäterna uppger samtliga folkhögskolor att de under våren arbetat med att se över och minska kostnader för personal, lokaler och andra funktioner.

Det har skett främst genom följande åtgärder:

- Uppsägning av personal. Vissa folkhögskolor har bedömt att det blivit fråga om så långsiktiga konsekvenser att uppsägningar varit enda alternativet.
- Permittering av personal. Detta är den vanligaste åtgärden, som berört personal i kök, fastighetsservice och administration. Den har i liten omfattning berört pedagogisk personal, som hållit verksamheten igång.
- Uppsägning av serviceavtal och hyresavtal. När det varit möjligt har avtal rörande städning, uteskötsel och liknande sagts upp. Fast personal har fått göra dessa uppgifter. Folkhögskolor som kunnat göra sig av med lokaler har ofta gjort det.
- Omställning till ny verksamhet. Detta har troligen inte kunnat ske annat än i begränsad omfattning. Det kan röra sig om att öppna för boende på sommaren, göra uppställningsplatser för husbilar etc.
- Huvudmannastöd. Ett mindre antal folkhögskolor har huvudmän med tillräcklig ekonomisk kapacitet för att kunna gå in med lån eller direkta kapitalstöd.

Det är svårt att bedöma det ekonomiska värdet av de kostnadsreducerande insatserna förrän årsredovisningarna för 2020 finns. Det kan konstateras att flertalet åtgärder innebär att man har avhänt sig kapacitet som annars har använts för att bygga folkhögskolemiljön. Det kan ta tid att återställa resurserna.

Här är några röster från folkhögskolorna:

Vi har kämpat oss igenom terminen torrskodda, men från den 6 juni så finns det ingen verksamhet på någon av våra anläggningar. Alla läger ... är inställda,

likaså alla samverkanskurser fram till slutet på juni. Risken är att även dessa ställs in. Vi kommer att permittera 70 personer på minst 40 procent under minst 6 veckor. Det täcker inte förlusterna, men kanske kan rädda lite av inkomsttappet. (Rektor i enkät 2)

Under sommaren fortsätter vi att hålla stängt och permitterar personal som arbetar i kök/städ och vaktmästeri. (Rektor i enkät 2)

Så gott som samtlig personal är idag permitterad på 20-60%. Samtlig personals permittering kommer att utökas till 80% under sommaren. Eftersom hela verksamheten är beroende av personal, påverkas samtliga. (Rektor i enkät 2)

Vi har fått revidera budgeten för hela verksamheten och tvingats skära i alla våra verksamhetskostnader. Hotell- och konferensverksamheten är det som drabbats hårdast, då ett stort antal konferenser föll bort fr o m mars månad och framledes. Om restriktionerna fortsätter är vi mycket oroade för vår ekonomiska ställning. (Rektor i enkät 2)

Rent ekonomiskt ... så är det konferensgården för vår del ... Vi kommer att gå i land med antal övernattningar på ungefär 4 000 av tänkta 20 000. Så tappet ekonomiskt, när vi snabbt räknade i mars, april var att vi skulle tappa 30 miljoner. Just nu fram till sista augusti så har vi tappat ungefär 16 miljoner, och vi har gjort besparingar på cirka 12, 2 miljoner. Men det är nu det hårda slaget kommer. (Rektor rörelsefolkohögskola)

Eftersom vi är en offentligägda skola så blir inte likviditetsbristen aktuell men ett underskott måste ändå hanteras med besparingar. (Rektor i enkät 2)

Det har gått att lösa våren 2020, men vi ser enorma utmaningar med att starta nya kurser hösten 2020 om restriktionerna ligger kvar. Vi är glada att vi har en huvudman, regionen, som har den ekonomiska styrkan att låta oss göra ett underskott i år. (Rektor i enkät 2)

I en sån här pandemi så kan folkhögskolan bli drabbad i och med att man måste göra förändringar på den andra verksamheten, den som tidigare har burit upp och hjälpt till folkhögskolan. Så att det är tufft ... drabbas det, då drabbas också folkhögskolan. Så att det gäller att manövrera rätt mellan bidrag och allting här och vad man gör för att folkhögskolan ska överleva. (Rektor rörelsefolkohögskola)

6 Stödåtgärder som folkhögskolorna kunnat använda

Riksdagen och regeringen har beslutat om ett antal stödåtgärder, varav de flesta varit möjliga för folkhögskolorna att ta del av. Några åtgärder sker i princip per automatik, såsom sänkta arbetsgivaravgifter, vilket givetvis kommer folkhögskolorna till del. Andra åtgärder kräver ansökan.

Flertalet stödåtgärder gäller endast rörelsefolkhögskolorna. De offentligägda folkhögskolorna kan främst påräkna stöd via det särskilda stöd som riktats till regionerna.

Korttidsarbete

Enligt enkäten från slutet av maj har cirka 40 procent av folkhögskolorna infört korttidsarbete. Så gott som alla permitterade tillhör funktioner som administration, internat, kök, fastighet och vaktmästeri och endast en liten andel av de permitterade är pedagogisk personal. Det framgår inte i vilka procentsatser personalen har permitterats, men permitteringarna har ökat inför sommaren.

Eftersom de lärartäta långa kurserna har fortsatt har det inte varit aktuellt att permittera pedagogisk personal. De har snarare fått mer att göra genom införandet av distansstudier.

Stödet för korttidsarbete används således framför allt för att något dämpa förluster som hör samman med kortkursverksamhet, konferensverksamhet etc.

Eftersom regionerna inte omfattas av möjligheterna till korttidsarbete kan inte de offentligägda folkhögskolorna ta del av stödet.

Hyresreduktion

De folkhögskolor som hyr sina lokaler av en hyresvärd, vilken även kan vara ett eget fastighetsbolag, kunde för perioden april–juni 2020 få en hyresrabatt som är delfinansierad av det stöd för hyresreduktion som är

riktat till ett urval branscher enligt förordning (2020:237), under förutsättning att hyresvärden är beredd att göra ett sådant avtal. Kompensationen ges med högst 50 procent av den nedsatta fasta hyran, men högst 25 procent av den ursprungliga fasta hyran. Ansökan görs av hyresvärden.

De SNI-koder som berör folkhögskolorna är 551 (Hotellverksamhet med restaurangrörelse, Drift av konferensanläggningar och Hotellverksamhet utan restaurangrörelse), 552 (Vandrarhemsverksamhet och Stugbyverksamhet m.m.), 559 (Annan logiverksamhet) samt 561 (Restaurangverksamhet).

Ett hinder har varit svårigheter att veta om folkhögskolorna ingår i den kategori som kan få hyresreduktion. Många folkhögskolor med konferensverksamhet är bara registrerade på en SNI-kod för folkhögskoleverksamhet, vilket gjort att man initialt trott att folkhögskolorna inte kan ta del av detta stöd. Boverket har rätat ut frågetecknet, och har meddelat att SNI-kod inte är det avgörande kriteriet för att ha rätt till stödet, utan det avgörande är att den sökande faktiskt bedriver verksamhet inom någon av de branscher som stödet är riktat till.

Många folkhögskolor äger dock sina egna fastigheter och kan därför inte ta del av hyresreduktionen.

Regioner har kunnat söka stödet för hyresreduktion för hyresgäster inom de avsedda branscherna; dock är det oklart om det varit tillämpligt på de offentligägda folkhögskolorna.

Omställningsstöd

Omställningsstödet är ett stöd för att kunna bära fasta kostnader och gäller för tre perioder: mars–april, maj respektive juni–juli 2020. Om omsättningstappet dessa perioder varit större än 30, 40 respektive 50 procent jämfört med samma period året innan kan en kompensation utbetalas via Skatteverket. Som fasta kostnader räknas hyra, leasing, räntor, värdeminskning på anläggningstillgångar, el, värme, vatten, internet, telefoni, försäkringar etc, men inte lönekostnader. När omsättningstappet ska beräknas ska inte bidrag vara med.

Omsättningstappen för de drabbade folkhögskolorna var sannolikt högre under maj och sommaren än under den första perioden. Men eftersom kvalificeringsnivån höjts upp till 40 respektive 50 procent är det inte självklart att stödet i någon större utsträckning kan vara till hjälp.

I slutet av september meddelade Skatteverket att fyra folkhögskolor fått ansökan om omställningsstöd godkänd – beloppen varierar mellan 99 000 kr och 243 000 kronor. Fler tillkommer troligen i takt med att Skatteverket hinner handlägga ansökningarna. För den andra och tredje perioden öppnas möjligheten att ansöka först i oktober.

7 Vikten av stöd till folkhögskolorna under och efter pandemin

Folkbildningsrådet har löpande beskrivit folkhögskolans läge och bedömt utbildningsformens behov av resurser för att både klara konsekvenserna av pandemin och för att kunna spela en roll efter pandemin.

Bedömning fram till juni 2020

Nedanstående längre citat är delar av en skrivelse som Folkbildningsrådet tillställde Utbildningsdepartementet i slutet av juni 2020.

Sammanfattning och bedömning

Folkbildningsrådet har följt folkhögskolornas utveckling under pandemin. En från början ansträngd situation har stegvis förvärrats. Allmän och särskild kurs har förutom införandet av distansundervisning inte påverkats i nämnvärd grad. Pedagogisk personal har inte permitterats. De stora effekterna består i ett kraftigt minskat antal korta kurser och i intäktsbortfall för internat, kök, konferens, uthyrning med mera. Ett flertal folkhögskolor har viktiga intäkter från dessa källor.

Folkbildningsrådets bedömning är att många folkhögskolor sedan länge kämpat med att få ekonomin att gå ihop och att alla intäkter har stor betydelse. Efter pandemin finns stora förväntningar på att folkhögskolorna ske leverera utbildningar, och behovet av folkhögskolans insatser kanske är större än någonsin. Söktrycket på kurserna uppges öka just nu.

Folkbildningsrådet bedömer att folkhögskolorna påverkas i sin förmåga även genom mindre intäktsbortfall. Det vore olyckligt om inte alla folkhögskolor de kommande åren kan arbeta med full kapacitet. För att kunna göra det måste de kunna bevara folkhögskolans infrastruktur och inte tvingas ställa om. En omställning av verksamheten skulle för många folkhögskolor innebära en reducering av förmågan då de olika delarna hör samman i en folkhögskolemiljö. En omställning innebär ett internt fokus under en tid då folkhögskolans utåtriktade och uppsökande roll är mycket betydelsefull.

Om folkhögskolorna ska vara en del av lösningen och inte tappa i kapacitet är Folkbildningsrådets bedömning

att folkhögskolor som tappat verksamhet under pandemin ska kompenseras

att folkhögskolemiljön och folkhögskolornas infrastruktur med ett samspel mellan olika verksamheter inte får rubbas i grunden och därför bör stödjas i rådande situation

att en långsiktig satsning behövs för att minska folkhögskolornas sårbarhet genom ett ökat generellt statsbidrag från 2021 och framåt. Detta behov har vi tidigare framfört i vårt budgetunderlag 2021–2023. Pandemins effekter gör behovet än större.

Omställningsstöd

— — —

Som framgår av denna skrivelse bedömer Folkbildningsrådet att den infrastruktur som flertalet folkhögskolor byggt – där lokaler, funktioner och kompetensförsörjning för kurser och annan verksamhet är integrerade med varandra oavsett finansiering – är hotad som ett resultat av den pågående pandemin. Om folkhögskolorna inte kan erhålla omsättningsstödet, som ändå bara skulle ersätta delar av de minskade intäkterna, återstår att nedmontera delar av denna infrastruktur. Internat kan läggas ner, lokaler minskas, personal sägas upp – processen är redan igång på många håll. Det vore mycket olyckligt, då hela folkhögskoleidén bygger på att skapa en god utbildningsmiljö med fler funktioner än klassrum.

Önskade åtgärder

Folkbildningsrådet bedömer att de statliga generella stöden kommer att ha en viss dämpande effekt på den ekonomiska kris som många folkhögskolor är på väg in i. Men dessa stöd kommer inte att räcka om målsättningen är att folkhögskolorna så tidigt som möjligt ska kunna bidra fullt ut i samhällets återhämtning efter pandemin.

Utan ytterligare åtgärder kommer folkhögskolornas kapacitet och utveckling att hämmas. Folkhögskolor som riskerar att tappa verksamhetsvolym och därmed minskade bidrag, samtidigt som intäkter från annan verksamhet minskar, har redan påbörjat åtgärder såsom att göra sig av med lärare, lokaler och olika funktioner. I detta läge är det ett betydande risktagande att exempelvis bygga nya utbildningar med utgångspunkt från de nya utbildningsplatser som staten finansierar, eftersom inga garantier finns att platserna kan fyllas och risken finns att resultatet är att folkhögskolan står med bara kostnader för personal och lokaler och inga intäkter.

Folkbildningsrådet bedömer att folkhögskolorna behöver flera olika insatser för att kunna verka med full kapacitet framöver.

Kapacitetsstöd

Det är ett dilemma att ett betydande antal folkhögskolor på grund av pandemin inte kan fylla sitt ingångsvärde räknat i deltagarveckor samtidigt som andra folkhögskolor kan öka sin verksamhet.

Den rådande fördelningsmodellen innebär att medel för ej nyttjade deltagarveckor ska återbetalas, och detta riskerar att drabba dessa folkhögskolor hårt. Normalt sett omfördelas återtagna medel till de folkhögskolor som genomfört verksamhet utöver sitt ingångsvärde, och därefter läggs återstående medel till förstärkningsbidragspotten som de senaste åren inte räckt för att täcka de kostnader för förstärkta insatser som folkhögskolorna rapporterar. Folkbildningsrådet överväger att införa en tillfällig förändring i bidragssystemet så att statsbidrag för ej genomförda deltagarveckor inte återkrävs. Mot detta talar det faktum att ett sådant beslut skulle verka hämmande för de folkhögskolor som har kapacitet att genomföra mer verksamhet, till exempel de som varit särskilt framgångsrika i omställningen till distans och har god förmåga att rekrytera och behålla deltagare till sina distanskurser.

Folkbildningsrådet önskar därför i första hand ett stöd som gör det möjligt att låta drabbade folkhögskolor behålla sina tilldelade deltagarveckor under 2020 och samtidigt kunna ge resurser till de folkhögskolor som kan bidra redan i år till åtgärder som är viktiga i samhällets återhämtning från pandemin. Detta skulle för de flesta folkhögskolor medföra att de kan bevara sin kapacitet och för ett antal att de kan utöka sin kapacitet. Stödet behövs omgående.

Det önskade stödet baseras på att folkhögskolorna prognosticerat en minskning med cirka 21 000 deltagarveckor, och uppgår alltså till uppgår till 34 miljoner kronor.

Detta stöd skulle kunna komma både rörelsefolkhögskolor och offentligägda folkhögskolor till del.

Infrastrukturstöd

Folkhögskolemiljön består inte endast av klassrum. Där finns ofta också internat, kök, matsal och en konferensverksamhet som samspelar med övrig verksamhet. Dessa delar ger också intäkter, som ofta är avgörande delar i folkhögskolans finansiering. Mer eller mindre av denna infrastruktur för folkhögskolan riskerar som ett resultat av pandemin att nedmonteras med ytterligare försvårande ekonomiska omständigheter som en följd.

De generella statliga stöden kan bidra till en viss del, till exempel omställningsstödet. Men folkhögskolan behöver ingen omställning, den behöver kunna verka i full förmåga. Så har vi uppfattat bidragsgivarnas ambitioner.

Folkbildningsrådet önskar därför ett infrastrukturstöd till folkhögskolorna. Stödet ska göra att ekonomiska problem kan överkommas och förhindra att folkhögskolor på grund av pandemin hamnar på obestånd. Kravet för att ta del av stödet ska vara att de statliga generella stöden använts så mycket som det går. Vi anser att ett sådant stöd skulle ges efter ett ansökningsförfarande till Folkbildningsrådet, att preliminära belopp skulle utbetalas och att slutreglering skulle ske under våren 2021 där hänsyn tas till erhållna andra statliga stöd och att därmed återbetalning och omfördelning av medlen skulle kunna ske.

Storleken på ett sådant stöd kan beräknas på att intäktsbortfallen kan vara så stora som 500 miljoner under perioden mars till augusti 2020. Detta belopp bör minskas med resultatet av genomförda kostnadsminskningar och med erhållna generella statliga stöd. Det är svårt att bedöma nettoeffekten. Folkbildningsrådet bedömer att den är mellan 250 och 350 miljoner kronor, och behovet av stöd är därmed i den storleksordningen.

Behoven av ett sådant stöd är särskilt stora hos ett antal rörelsefolkhögskolor. Folkbildningsrådet ser inga hinder för att ett sådant infrastrukturstöd även omfattar offentligägda folkhögskolor, om det bedöms som lämpligt.

Stöd för långsiktigt hållbara folkhögskolor

Pandemin har visat att folkhögskolorna trots stabil statlig finansiering har en betydande sårbarhet. Folkbildningsrådet och folkhögskolornas intresseorganisationer har länge påtalat att folkhögskoleverksamheten är underfinansierad.

Det skulle ha stor betydelse för folkhögskolans långsiktiga hållbarhet om deltagarveckans värde skulle öka genom att nya medel tillfördes utan krav på ökat antal utbildningsplatser. Detta bör ske från och med 2021.

Bedömning under sommaren och början av hösten 2020

Folkbildningsrådet hade under sommaren och början av hösten underhandskontakter med Utbildningsdepartementet. Bland annat beskrevs med diagram att folkhögskolorna varje år sedan 2009, med undantag för 2018, i snitt redovisat ett underskott på 500 000 kr för folkbildningsverksamheten (detta innebär inte att alla folkhögskolor gått med förlust, utan att den samlade förlusten ger detta snitt), vilket visar att övrig verksamhet kan vara avgörande för att få ekonomin att gå ihop. I en skrivelse 11 augusti gavs exempel på drabbade folkhögskolor och delgavs beräkningar som visade att omställningsstödet endast får en mindre effekt eftersom folkhögskolorna har stora personalkostnader (de utgör i snitt två tredjedelar av totala kostnader) och dessa inte får räknas in i underlaget. Folkbildningsrådet betonade vikten av ett förlängt omställningsstöd och

samtidigt upprepades det tidigare önskemålet om ett riktat stöd till folkhögskolorna.

Efter att skrivelsen sändes till Utbildningsdepartementet blev det beslut om en förlängning av det generella omställningsstödet. Tröskeln för att ta del av stödet har höjts vilket gör att det i nuläget svårt att säga om detta stöd får någon avgörande betydelse.

Regeringens höständringsbudget och budgetpropositionen för 2021 innehöll inget nytt stöd till folkhögskolorna utöver 16 miljoner kronor enligt tidigare plan för kvalitetshöjande insatser.

24 september svarade Folkbildningsrådet på ytterligare frågor från Utbildningsdepartementet om läget inom folkhögskolan. I skrivelsen pekades bland annat på att antalet anvisningar från Arbetsförmedlingen minskat betydligt för vissa folkhögskolor. Frågan om konkurs är inte aktuell för någon folkhögskola vid denna tidpunkt, även om flera har flaggat för risken. Folkbildningsrådet beskrev ett försämrat läge 2021 för folkhögskolorna och betonade att dess budgetunderlag för 2021–2023 innehåller ett äskande om 166 miljoner kronor som en förstärkning utifrån behov, en bedömning som gjordes redan före pandemin.

Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO, gjorde i slutet av augusti en förfrågan till ett femtontal folkhögskolor om den ekonomiska prognosen för hela 2020. Svaren visar på en försämring med miljonbelopp för flertalet tillfrågade. Detta ger en indikation på att många folkhögskolor kommer att ha ett resultat som ligger mycket långt från den budget som gjordes före pandemin. Det finns all anledning att noga studera den fortsatta utvecklingen av folkhögskolornas ekonomi.

Några folkhögskoleröster får avsluta:

Läget är mycket allvarligt! Som rörelsefolkhögskola med stort internat där en viktig finansieringskälla är konferensverksamhet lider vi nu stort med en tom konferensanläggning. Våra stora intäktsbortfall kommer att ske under juni till september och det kommer vi inte att kunna kompensera under läsåret. De flesta kurser är årligen återkommande. En ombokning låter bra men det är nästa alltid till samma tid nästa år när vi ändå skulle haft kursen. Vi är i behov av ett krispaket inför 2021 då vi står med dränerad likviditet, ett stort renoveringsbehov och ett uppdämt behov efter många månader av inköpsstopp. All personal har ställt om och ställt upp till 100% under rådande omständigheter men krafterna tryter. Osäkerhet kring regional finansiering är också ett stort orosmoment. (Rektor i enkät 2)

Att bedriva internatfolkhögskola med enbart deltagarveckor och internatavgifter blottar tydligt att deltagarveckans värde är underfinansierat. Vår externa verksamhet är helt avgörande för att hålla verksamheten i sin helhet igång. Ett särskilt stöd för de folkhögskolor som bedriver internat är med största säkerhet nödvändigt. Hur, ja det återstår att beräkna för det helt klart så har vi väldigt olika förutsättningar beroende på vilka kurser som ges och huvudmannens möjligheter till att ge stöd. (Rektor i enkät 2)

Släpp oss inte nu liksom, även när pandemin är över så kommer det säkert att bli en tuffa ekonomiska år för många regioner. (Rektor offentligägd folkhögskola)

Minskade intäkter i kombination med återbetalning av förskottsbetalade intäkter (exempelvis stödinsatser, ansöknings- och anmälningsavgifter) skapar akut likviditetsbrist. Denna i sin tur försvårar/omöjliggör utveckling/omstrukturering för att skapa nya intäkter, tillsammans med permitteringen av personal som innebär (ironiskt nog) personalbrist vilket också försvårar/omöjliggör arbete för att öka intäkter. Besparingar som görs genom varsel och uppsägningar får effekt först till höstterminen, vilket gör att kostnaderna kvarstår. Denna, förhoppningsvis tillfälliga, kris kommer att ge enorma ringar på vattnet under lång tid framöver. (Rektor i enkät 2)
